

JÜRI VANA KIRIKU EHTUSLOOST

“Jüri kihelkonna külade esmamainimise 800. aastapäev”

ajalookonverents

10. märts 2020. a

Villu Kadakas

Tallinna Ülikool. Ajaloo-, arheoloogia ja kunstiajaloo keskus, teadur.

Eesti Kunstiakadeemia. Muinsuskaitse ja restaureerimise osakond,
ehitusarheoloogia õppejõud.

Jüri vanast, 1884.-85. a lammutatud kirikuhoonest on säilinud vaid kaks piltkujutist.
Üks neist on leitav Eesti Muuseumide Veebivärvast

| ET | EN | RU |

Eesti Muuseumide
Veebivärv

Otsi

AITA MUISI PAREMAKS MUUTA - HINDA MUISI VEEBIVÄRAVAT [SIIN](#)

Esileht

Otsing

Muuseumide kogud

Minu Lugu

Jüri kirik enne lammutamist, akvarelli järgi.

[Muuseumide kogud](#) > [Tallinna Linnamuuseum](#) > [fotod](#)

Trüki

Tallinna Linnamuuseum

Muuseumikogu	fotod
Number	TLM F 5405
Autor	Aitsam
Nimetus	Jüri kirik enne lammutamist, akvarelli järgi.
Hinnang museaali kultuuriväärtuse kohta	
Olemus	foto
Dateering	III kümnend .1900
Originaal	originaal
Kollektsioon	Tallinna Ajaloo Seltsi kogu
Seisund	hea
Eraldatavad osad	Tehnika must-valge foto Möödud laius: 7.2 cm; pikkus: 5.5 cm

Jüri kirik enne lammutamist, akvarelli järgi. (TLM F 5405); Tallinna Linnamuuseum; TLMF5405_1_pisipilt.jpg

[TLMF5405_1_pisipilt.jpg](#)

Suurus: 356 KB

Jüri vana kirik, foto akvarellist, tundmatu kunstnik, foto autoriks märgitud „Aitsam“. Foto pärineb Tallinna Ajaloo Seltsi kogust.

akvarellmaali asukoht teadmata

seetõttu on olemas vaid must-valge kujutis

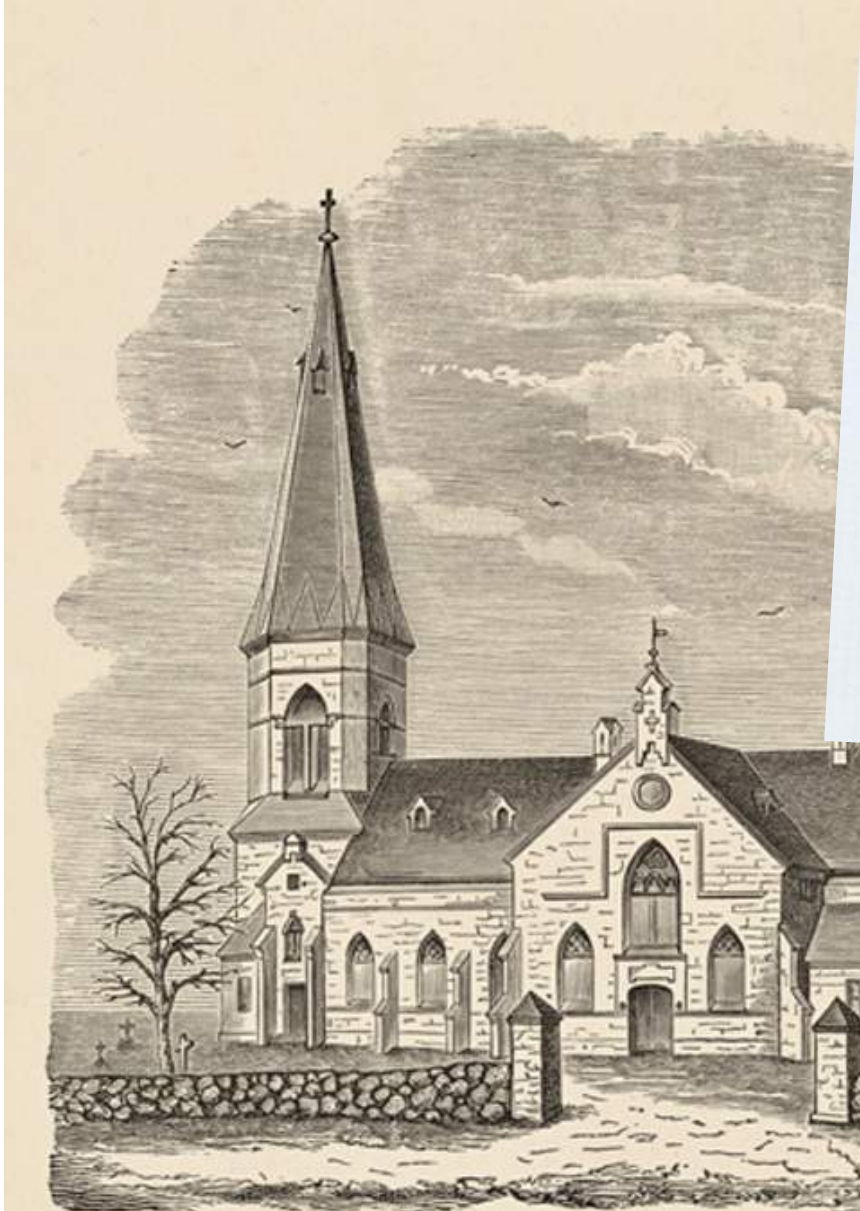
Tallinna Linnamuuseum TLM F 5405

Jüri uus kirik 1885. a, tundmatu kunstnik

Jüri kirik 1885.

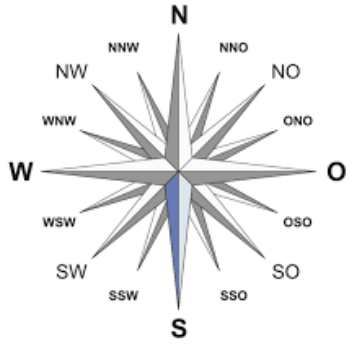
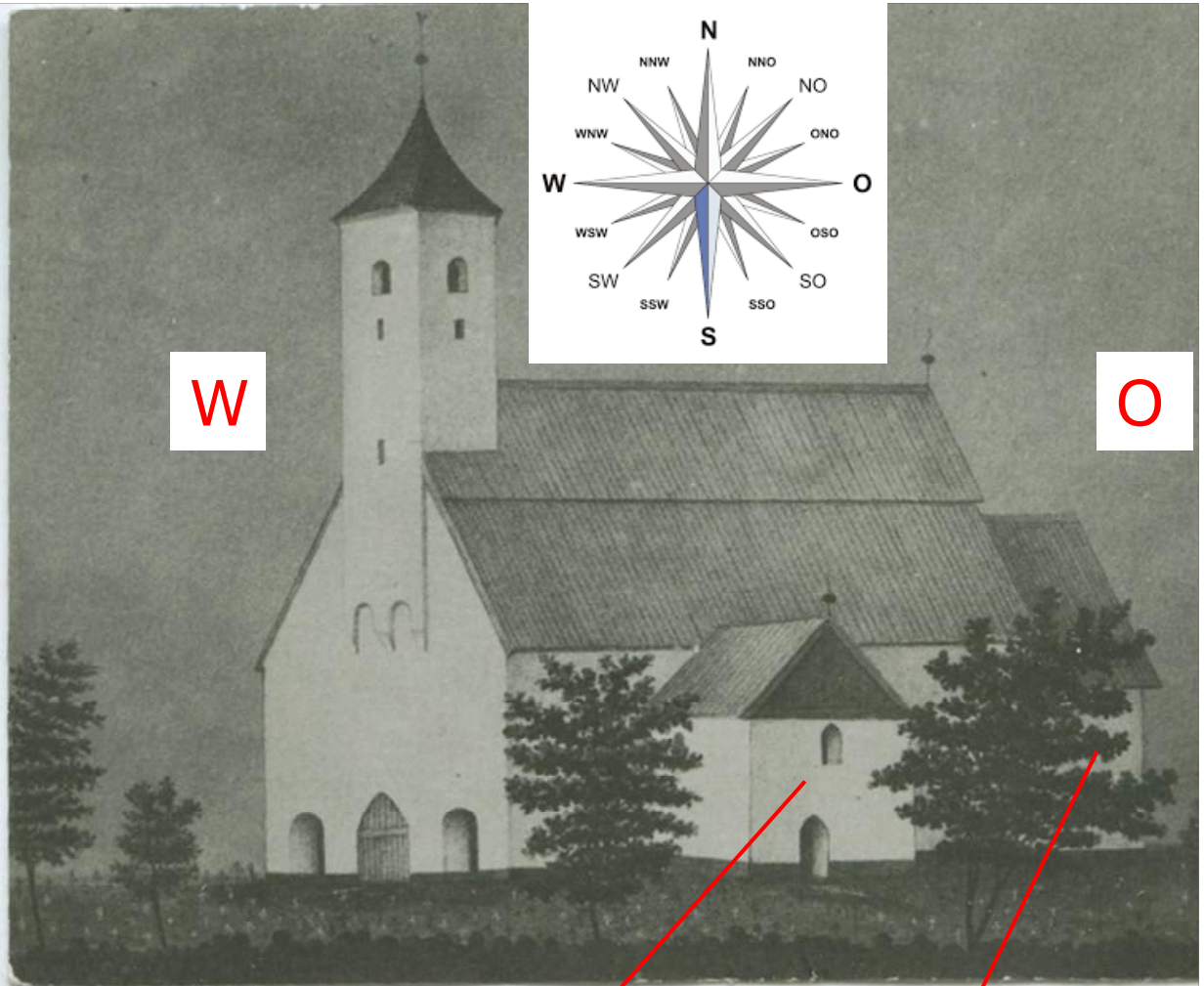
Eesti Kunstimuuseum EKM j 283:1183 G 3488

Jüri kirik 1885.

Uus ja vana Jüri kirik

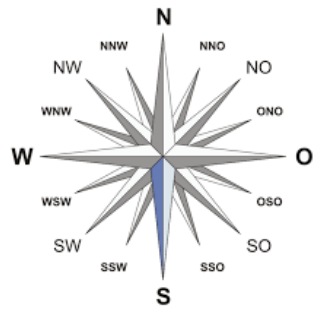
W

O

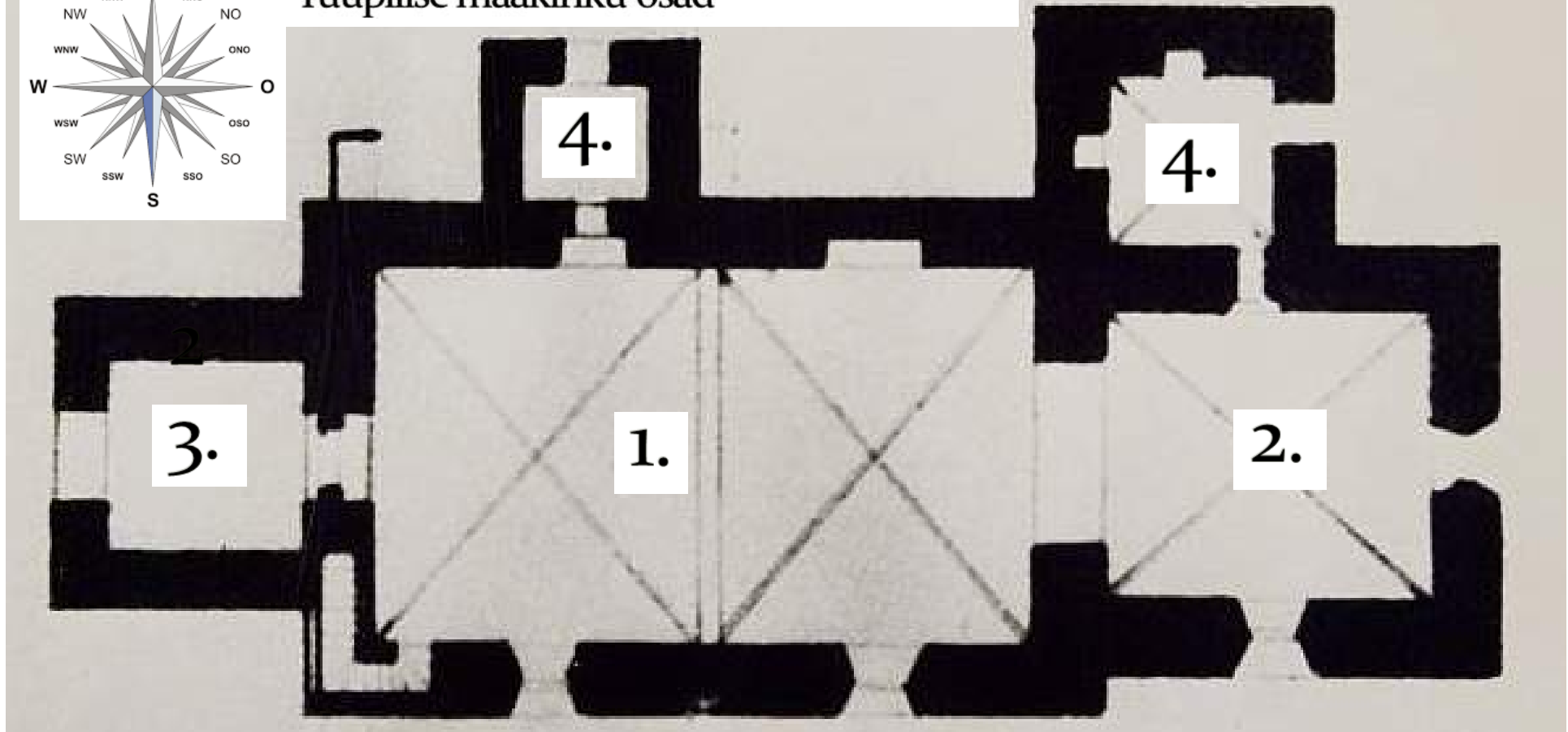
vanal kirikul eeskoda

paistab ka kooriruum

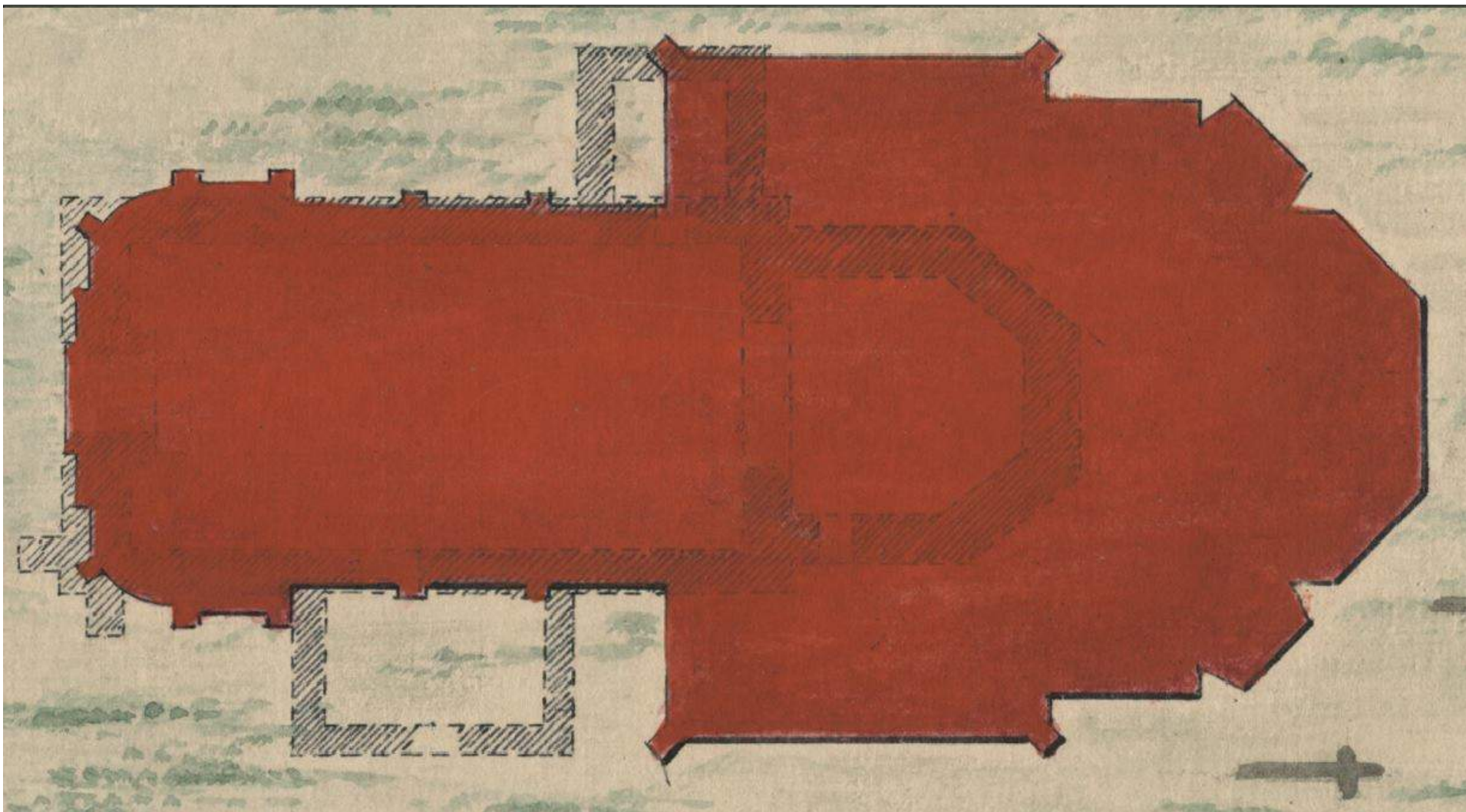
uuel kirikul risthoone

Tüüpilise maakiriku osad

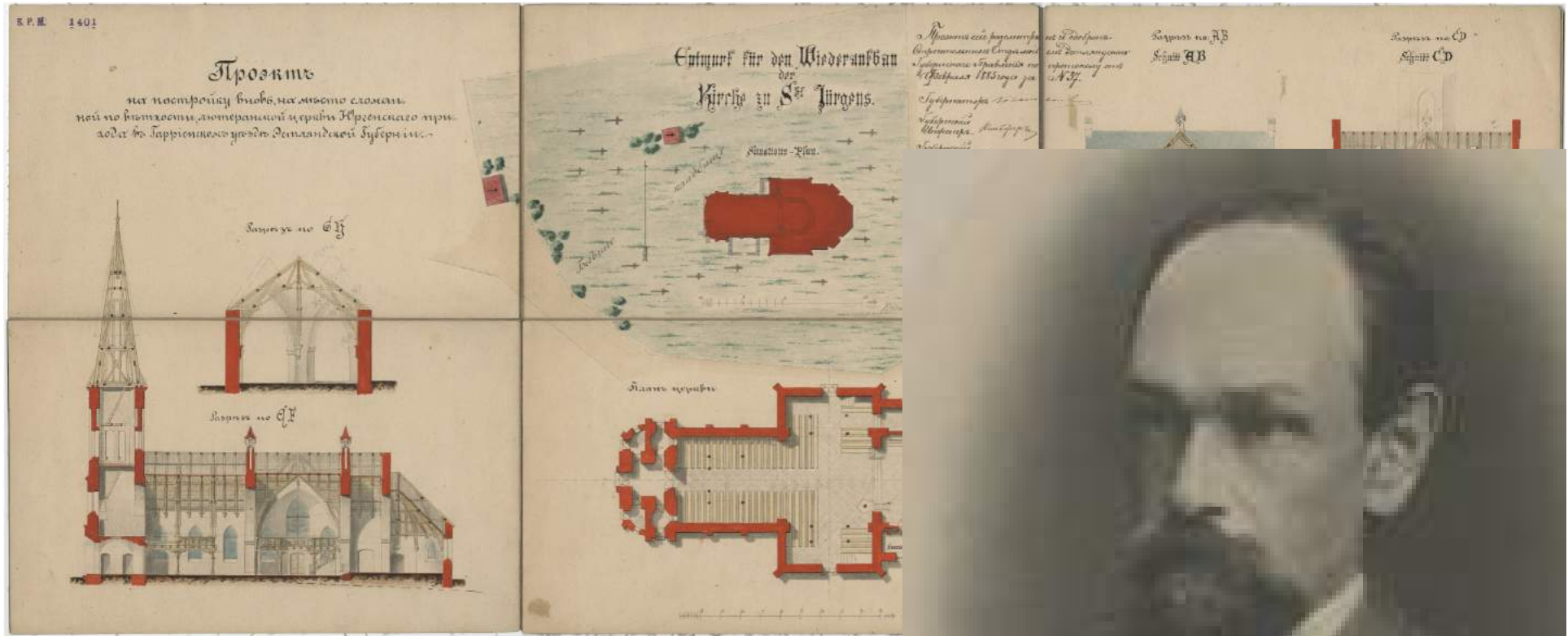
1. PIKIHOONE – koguduseliikmete ruum
2. KOORIRUUM – peaaltari asukoht; keskajal vaid preestrid tohtisid viibida; asub idaots
3. LÄÄNETORN
4. KÄÄRKAMBER – ruum liturgiliste riistade ja preestri/pastori tseremoniaalse riietuse hoidmiseks
5. EESKODA

Säilinud ka vana kiriku põhiplaani joonis uue kiriku projekti põhiplaanil

Ajaloomuuseum AM f. 118 n. 1 s. 204

baltisaksa arhitekt Friedrich Axel von Howen (1845-1911)

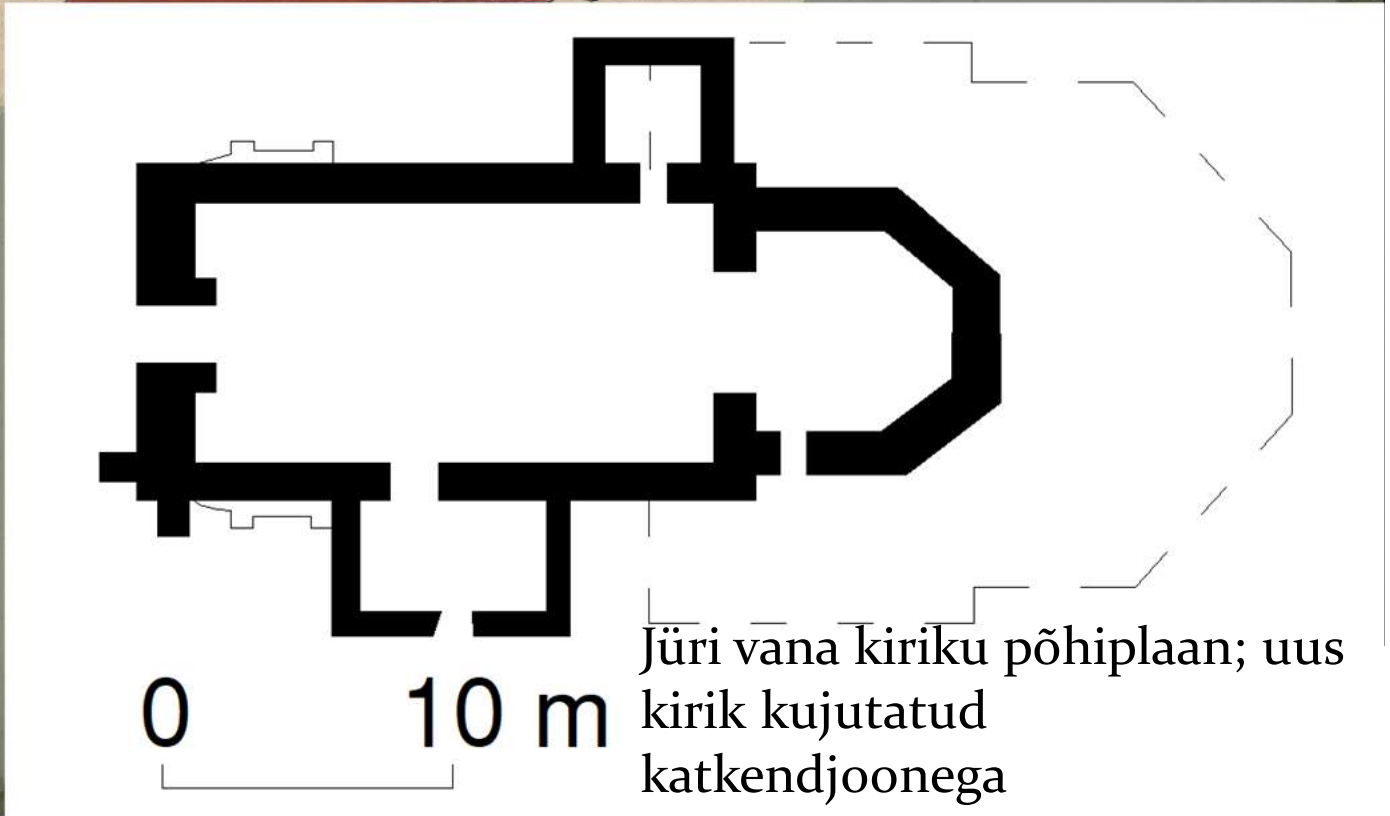
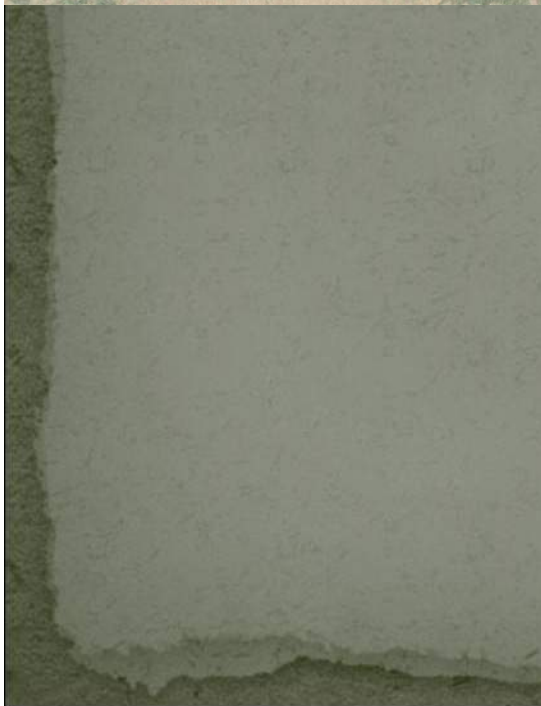
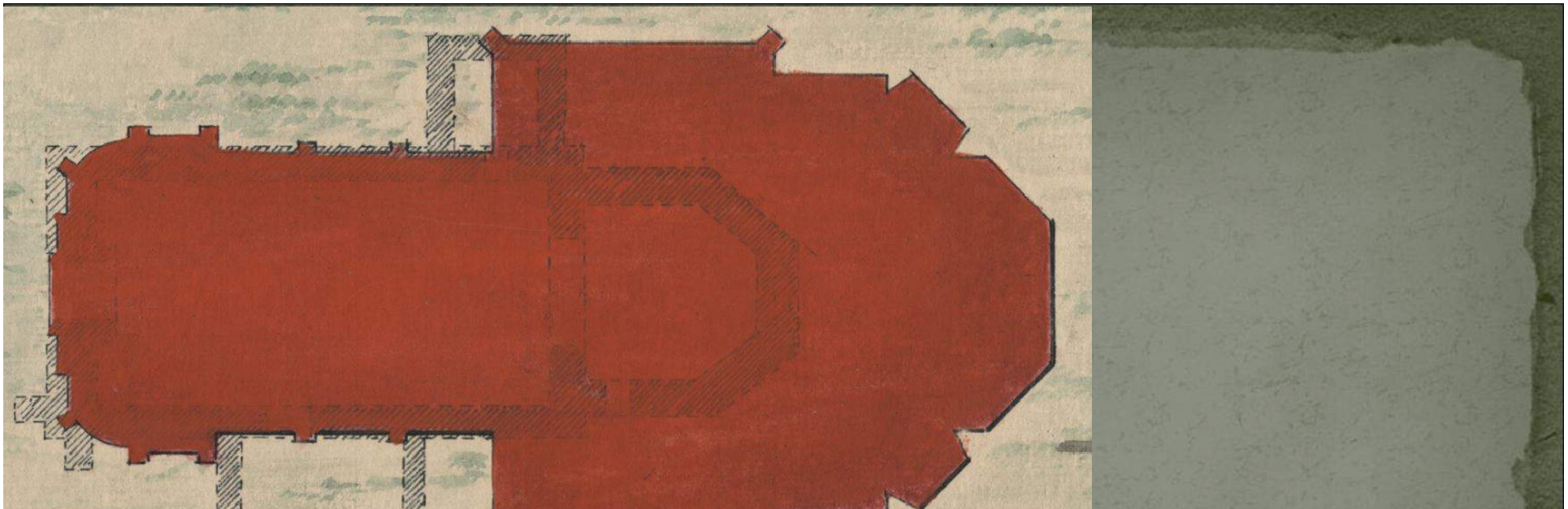

AM _ 9502 F 6356

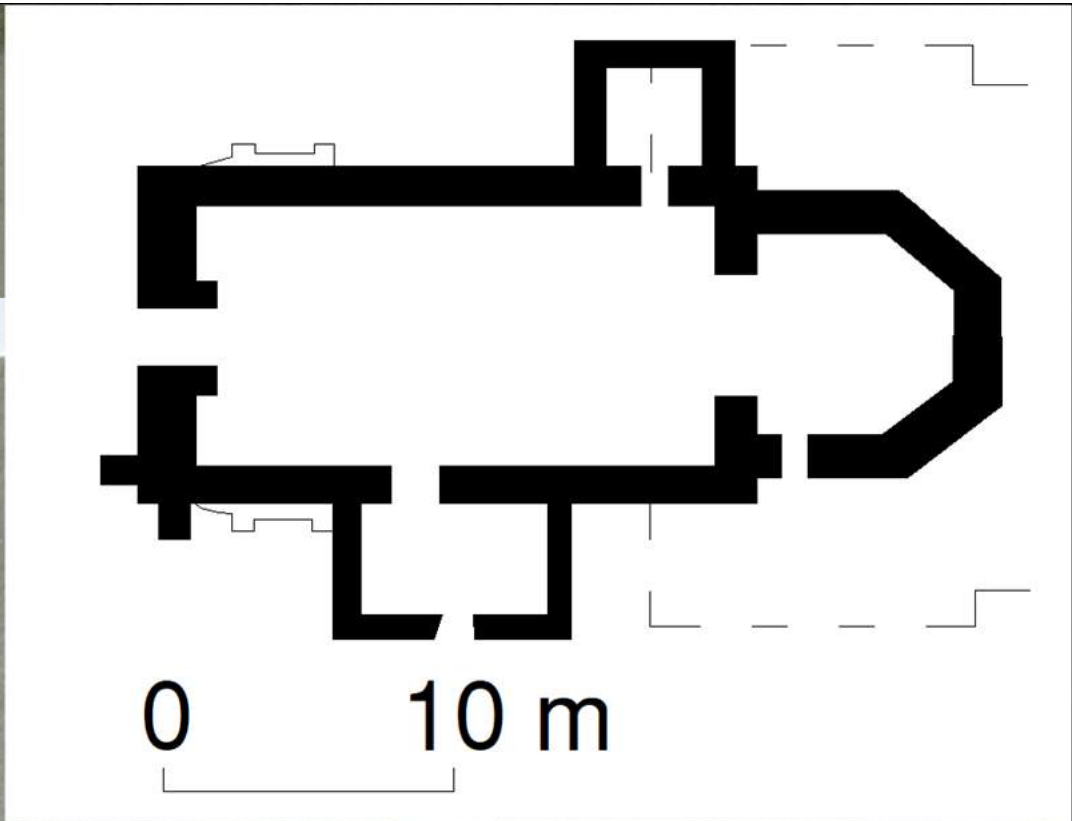
Entworfen von *A. Howen*
Reval Jaro: 1885

Jüri uue kiriku projektjoonised
Ajaloomuuseumis

Ajaloomuuseum AM f. 118 n. 1 s. 204

Jüri vana kiriku põhiplaan; uus kirik kujutatud katkendjoonega

Jüri kirik ja pastoraat 1697. a. kaardil (kartograaf Erich Reuter)

[EAA.1.2.C-I-12](#) leht 1

Jüri kirik ja pastoraat 1697. a. kaardil (kartograaf Erich Reuter)

Notarium Explicatio
 von Frau Schickhals

1	...	1647	20. 22.
2	...	1650	18. 19.
3	...	1655	22. 23.
4	...	1660	24. 25.
5	...	1665	26. 27.
6	...	1670	28. 29.
7	...	1675	30. 31.
8	...	1680	32. 33.
9	...	1685	34. 35.
10	...	1690	36. 37.
11	...	1695	38. 39.
12	...	1700	40. 41.

St. Jörgens Pastoraat

1	...	1622	15. 16.
2	...	1630	17. 18.
3	...	1640	19. 20.
4	...	1650	21. 22.
5	...	1660	23. 24.
6	...	1670	25. 26.
7	...	1680	27. 28.
8	...	1690	29. 30.
9	...	1700	31. 32.

Jüri kiriku kujutis 1697. a. kaardil ja 19. saj akvarellmaalil

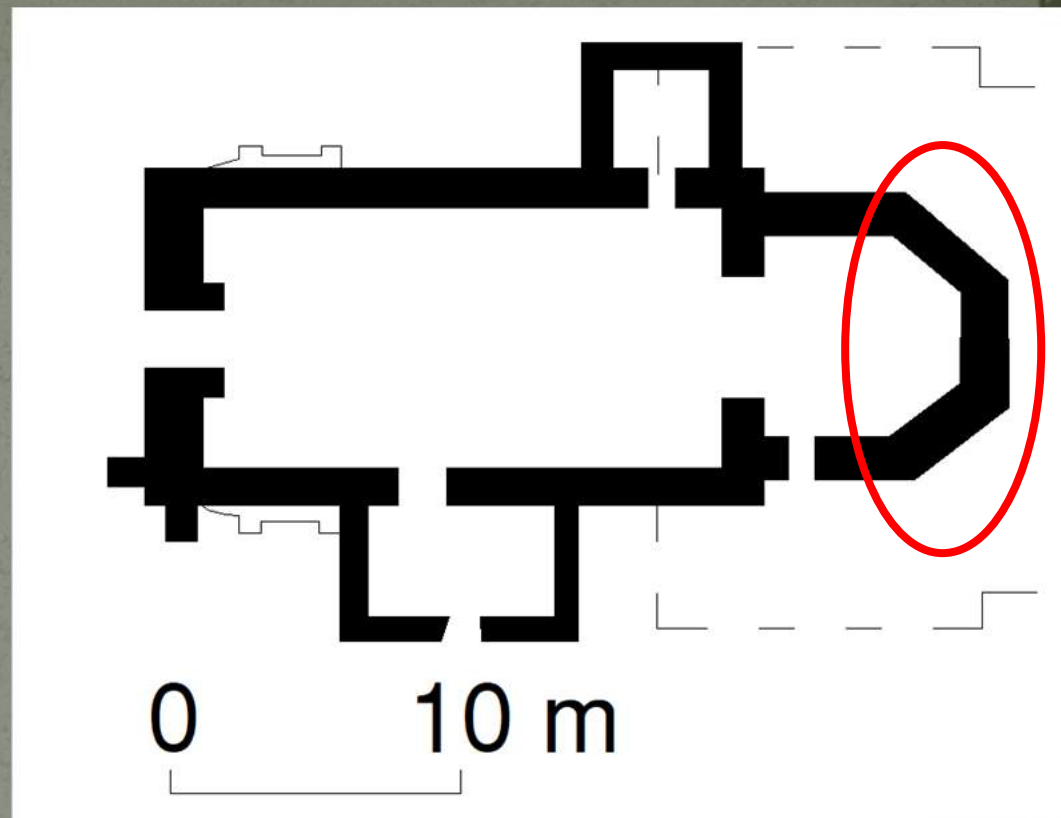

17. saj kaartidel kujutati hooneid, sh kirikuid enamasti tingmärkidena, millel ei pruugi olla midagi tegemist konkreetse hoonega. Siiski on selge, et kartograaf nägi ja tundis Jüri vana kirikut ning võis kaardil kujutada midagi Jüri kirikule iseloomulikku. Akvarellil me kiriku aknaid ei näe – puud on ees.

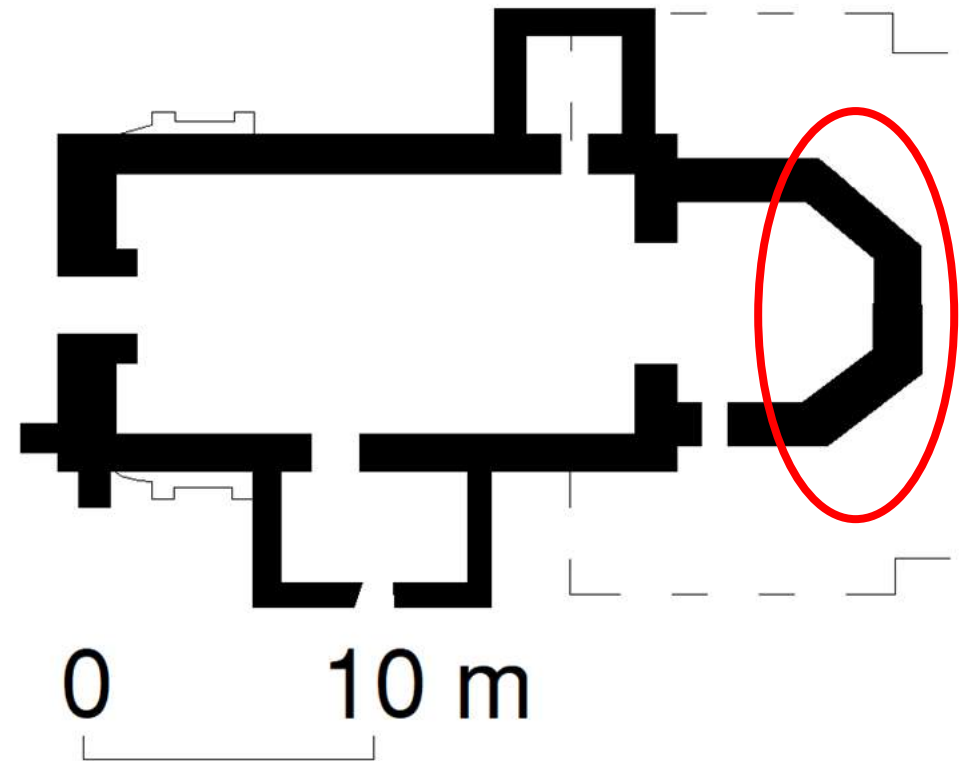
1697. a kaardil on kirikul kujutatud omapäraseid topeltaknad, mis olid iseloomulikud 13. saj kirikutele, paremal näitena Hanila kirik ajaloolisel Läänemaal. Jüri kirikul ei pruukinud selliseid siiski olla.

Jüri vana kiriku polügonaalse lõpmikuga kooriruum

Vana kiriku polügonaalse lõpmikuga kooriruum

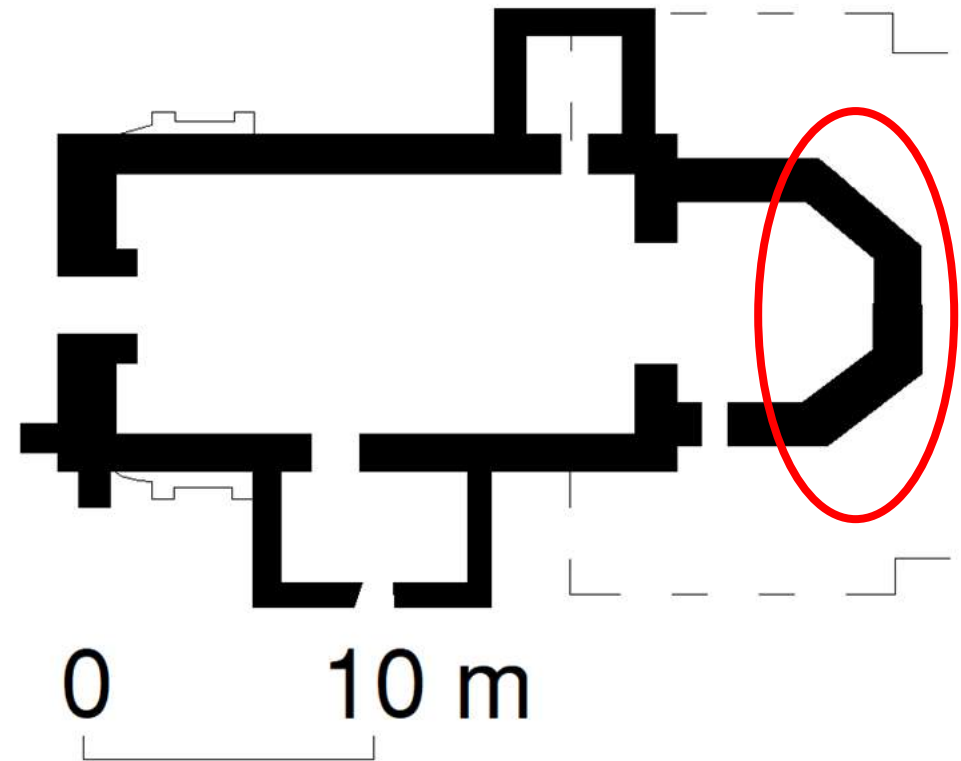

polügonaalne lõpmik keskajal iseloomulik
põhiliselt linnakirikutele, nt Tallinna Niguliste

Vana kiriku polügonaalne lõpmikuga kooriruum

Keila kirik

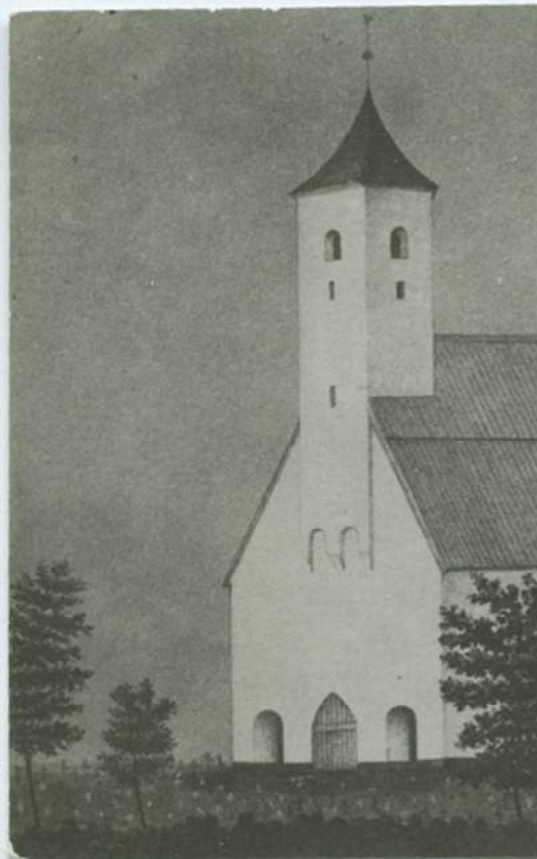
polügonaalne lõpmik keskajal vaid üksikutes maakirikutes:
Harjumaal veel ainult Hageris (hävinud), **Keilas**

Jõelähtme

vanal Jüri kirikul oli omapärane, kolmele kivikonsoolile toetuv haritorn; selliseid leidis ajaloolisel Harjumaal mitmeid (Jõelähtme, Keila, Kose);
Võrdluseks Jõelähtme kiriku vana haritorn 20. saj alguse postkaardil

Keila kiriku vana torni jäänus uue torni pööningul

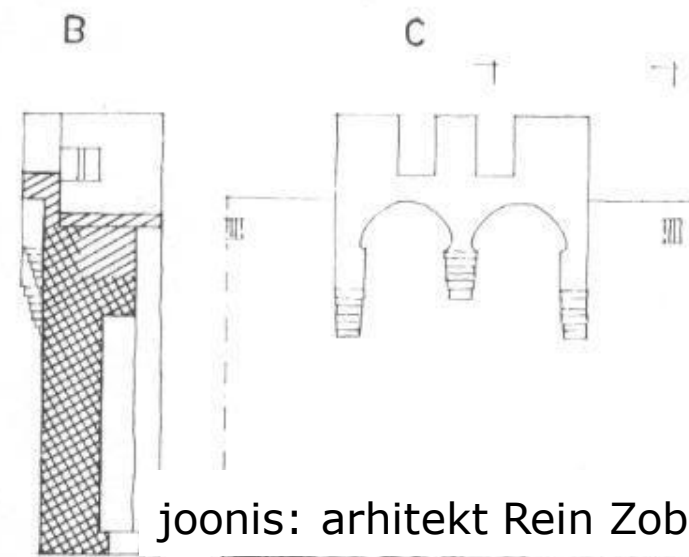

Sadultorniks nimetatav tornitüüp oli eriti levinud Tallinna linnamüüri; ehitatud 14. saj; kirikute haritornid on tõenäoliselt ehitatud linnamüüri sadultornide eeskujul

Nunnadetagune torn Tallinna alllinna müüri

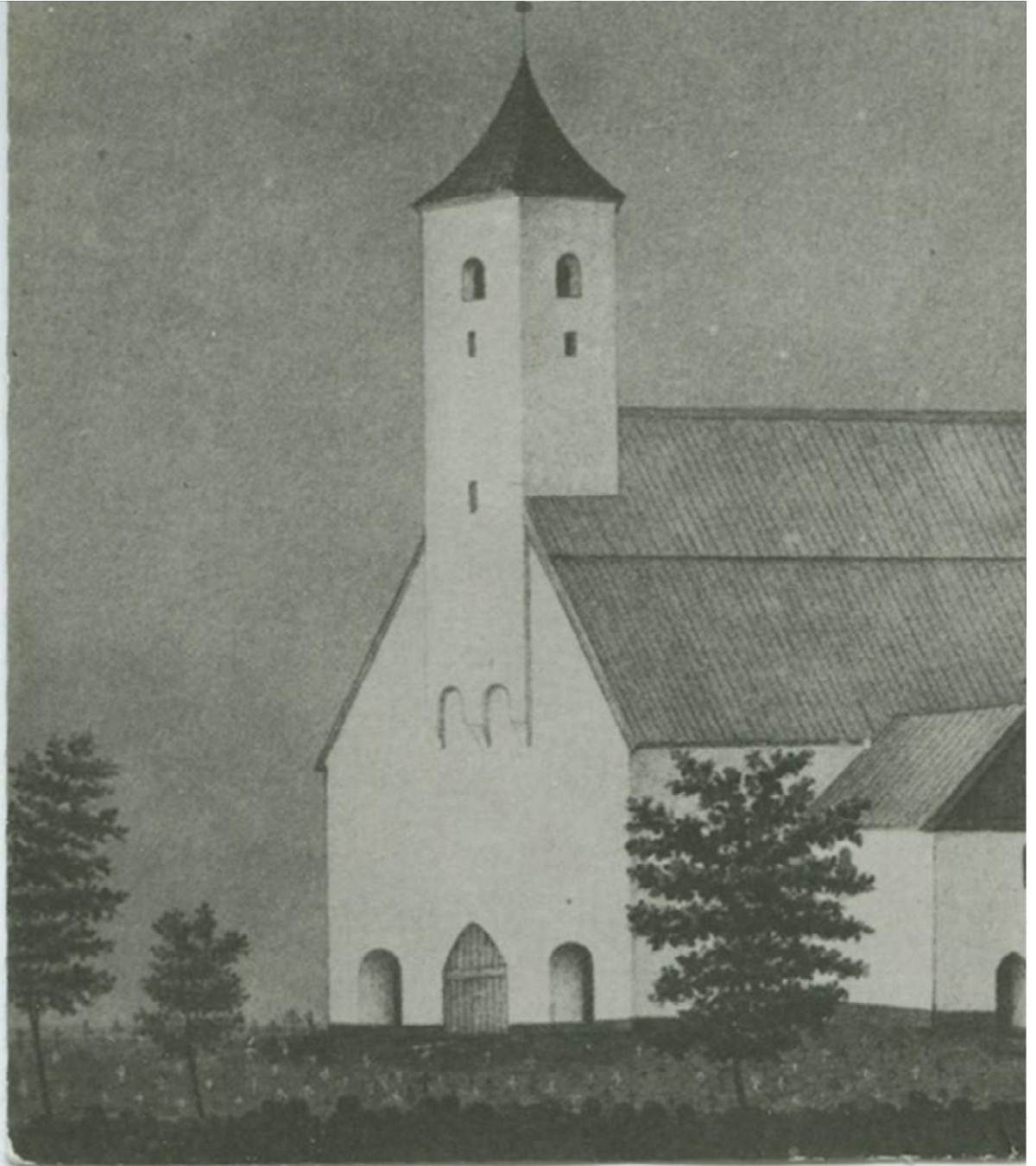
Joon. 73. I Nunnadetaguse ulgtorni välisfassaad; rinnaatistes on säilinud ka laskeavade jäljed. B. Mäemetsa foto

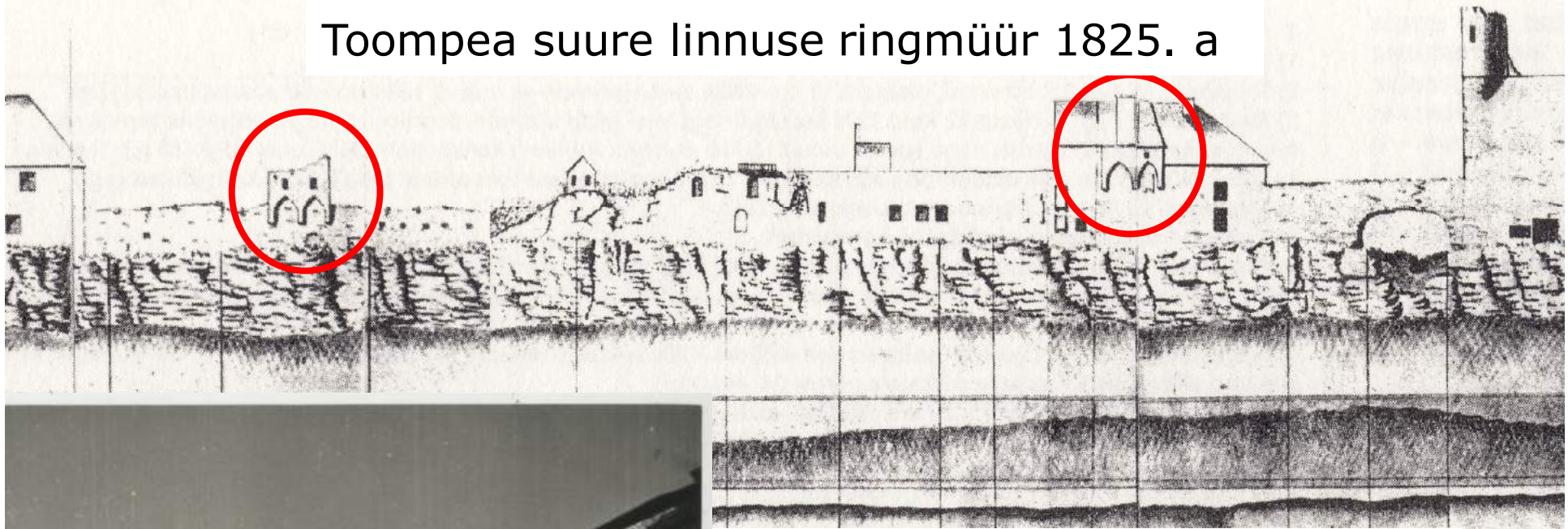
joonis: arhitekt Rein Zobe

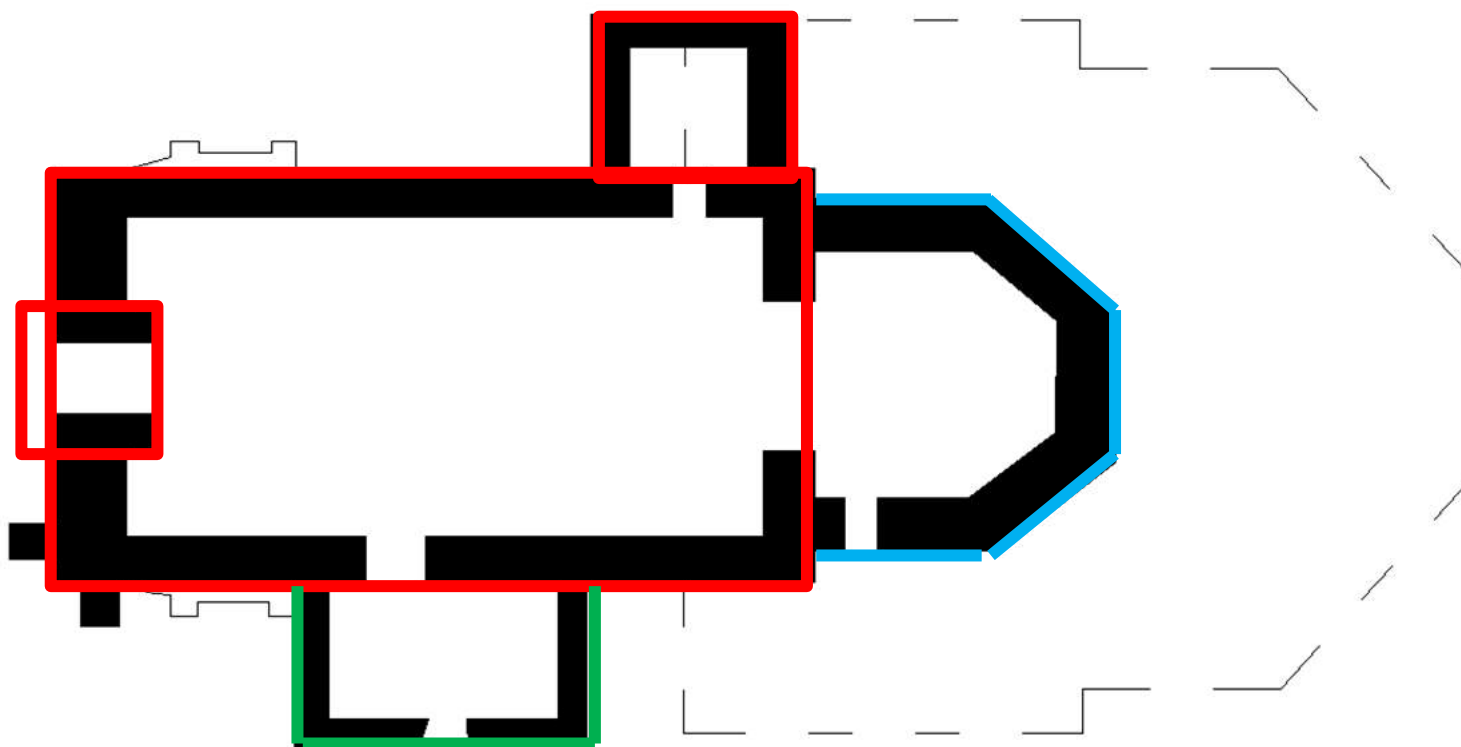
Nunnade
linna mü

Toompea suure linnuse ringmüür 1825. a

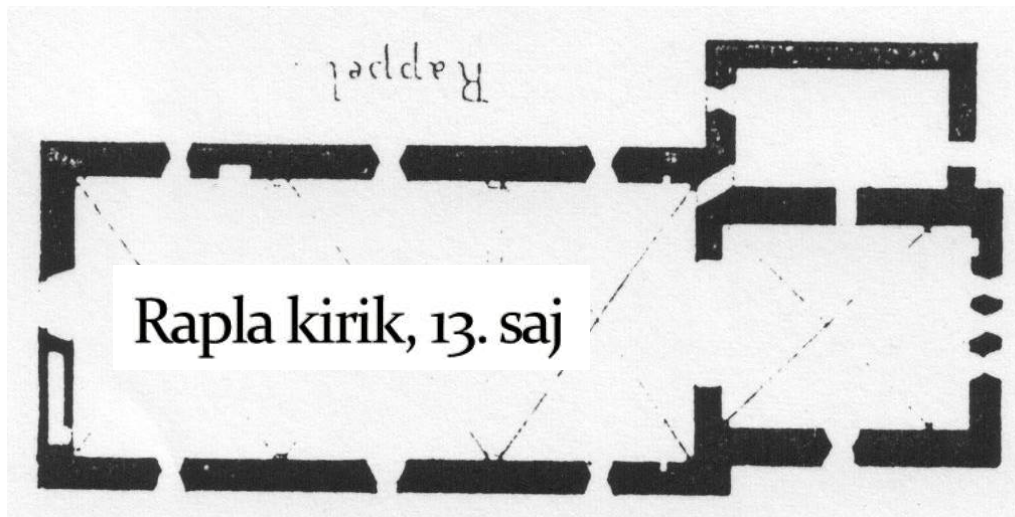
Eriti palju oli sadultorne
Toompea suure linnuse
ringmüüril, kus neist on mõne
üksiku jäänused säilinud

Jüri vana kiriku ehitusetapid:

1. pikihoone, käärkamber ja haritorn – tõenäoliselt 14. saj
2. polügonaalise kooriruumi lisamine – tõenäoliselt 15. saj
3. eeskoja lisamine – tõenäoliselt 18.-19. saj

Rapla kirik, 13. saj

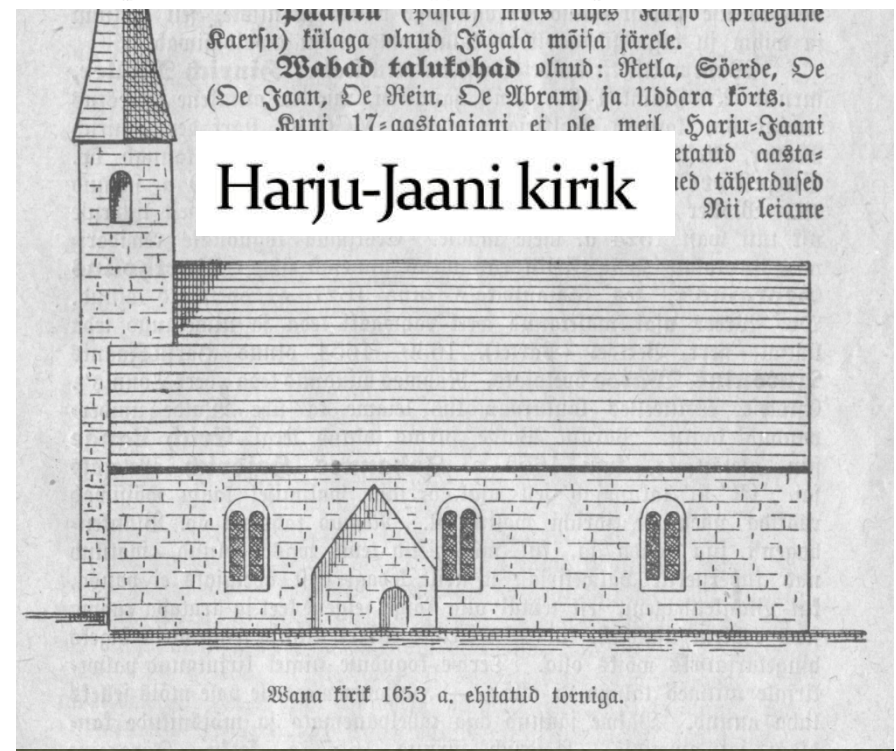
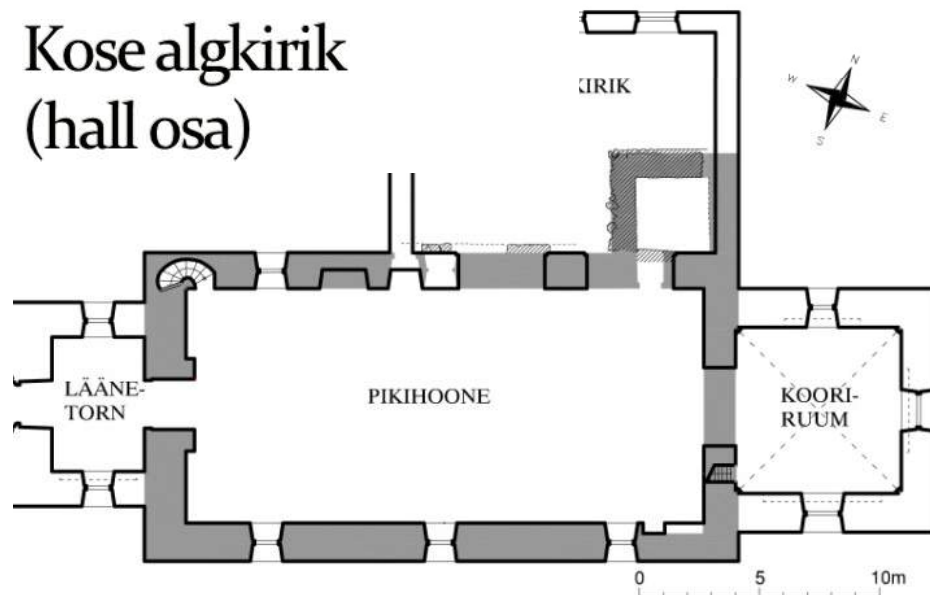
Kose kooriruumita algkirik sarnanes naaberkihelkondade, **Kose ja Harju-Jaani** algkirikutega, mis olid samasugused, ühelöövilised, kooriruumita ehitised, ehitatud tõenäoliselt 14. sajandil puukirikute asemele.

Maardus teol käinud. Praeguse mõisa kohal olnud

13. sajandi maakirikud enamasti eraldi kooriruumiga:

14. sajandil levivad koorita kirikuhooned, Harjumaal Kose ja Harju-Jaani

Kose algkirik
(hall osa)

kirjandust:

Villem Raam, Jüri (Vaskjala) kirik. – Harju rajooni ajaloo- ja kultuurimälestised. Tallinn, 1988, 101-102.

Kersti Markus, Keskaegsed maavaldused – uus allikas arhitektuuriuurijale. – Acta Historica Tallinnensia, 2006, 10, lk 3-19 (vt lk 11-13).